

Høringsvar fra Norske Kvinners Sanitetsforening til forslag til endringer i Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)

Norske Kvinners Sanitetsforening (NKS) er Norges største kvinneorganisasjon med 44 000 medlemmer og 550 lokalforeninger over hele landet. Vi eier og drifter et stort antall ideelle virksomheter i spennet fra store sykehus som leverer til spesialisttjenesten til kommunale omsorgsboliger. Over hele landet driver Sanitetsforeninger frivillige kvinnehelseaktiviteter, integrering og omsorgsberedskap. I tillegg er vi en stor kvinnehelseforskningsaktør. Vi er også en stor nasjonal beredskapsorganisasjon med 5000 beredskapsfrivillige.

Behovet for kjønnsperspektiv i loven

Vi takker for muligheten til å gi høringsinnspill til ny folkehelselov. Vårt viktigste innspill er at denne loven må ha som formål å også utjevne helserisiko på bakgrunn av kjønn. Vi foreslår at formålsparagrafen endres til en ordlyd som tar inn over seg at det i dag ikke er likeverdige helsetjenester i Norge. Dette gir seg utslag i unødvendige helseforskjeller mellom kjønnene og NKS mener at folkehelseloven også må ha som formål å jevne ut disse forskjellene.

Vi har tillit til at departementet vil finne en ordlyd som ivaretar kjønnsperspektivet. To eksempler på formuleringer kan være:

§ 1 Formål

Loven skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse herunder livskvalitet, gode sosiale og miljømessige forhold og utjevner helseforskjeller med bakgrunn i kjønn og sosioøkonomisk status.

§ 1 Formål

Loven skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse herunder livskvalitet, gode sosiale og miljømessige forhold, utjevner sosiale helseforskjeller og reduserer helserisiko på bakgrunn av kjønn.

NOU 2023:5, Den store forskjellen, la vekt på at kvinner og menn har ulik biologi, lever ulike liv og rammes ulikt av sykdom. Dette er et perspektiv som må ligge til grunn for å sikre gode helsetjenester for alle, og NKS mener det må inn i Folkehelseloven også. Når vi overser denne store forskjellen, lykkes vi ikke med å sikre god folkehelse for alle.

Som det står i høringsnotatet, er Norge i dag blant landene i verden med både høyest forventet levealder og flest forventede friske leveår. Samtidig er det vedvarende sosiale forskjeller i levealder og helse i befolkningen. Det er viktig og riktig å ha som mål å utjevne disse forskjellene. Det samme perspektivet må også være med for kjønn. Kvinner lever i dag i snitt tre og et halvt år lenger enn menn. Men et langt liv er ikke det samme som et friskt liv. NOU 2023:5 viser at norske menn kan forvente 71.2 friske leveår, kvinner 68.1.

I Prop. 90 L (2010-2011) er det omtalt fem grunnleggende prinsipper i folkehelsearbeidet. Dette er prinsippene om utjevning, helse i alt vi gjør (Health in All Policies), føre-var, bærekraftig utvikling og medvirkning. Også her mangler kjønn som bærende prinsipp og NKS etterlyser dette.

Akkurat som vi mener at kjønnsperspektivet må inn i formålet til loven, bør det synliggjøres innenfor hvert enkelt forvaltningsnivås ansvar. For kommuner kan det enten nevnes som en bakenforliggende påvirkningsfaktor i §7 a eller det kan legges inn en egen setning om at kommunen skal ha oppmerksomhet på kjønns betydning for folkehelseutfordringer. For fylkeskommuner kan det legges inn i §20 første avsnitt at fylkeskommunen skal bidra til å redusere helserisiko på bakgrunn av kjønn. Det kan også legges inn en egen setning om at fylkeskommunen skal ha oppmerksomhet på kjønns betydning for folkehelseutfordringer, slik det er gjort for den samiske befolkningen. Det samme mener vi må inn for statlige helsemyndigheter i §22.

Vold og overgrep

Departementet foreslår å legge inn vold og overgrep inn i bestemmelsen over aktuelle tiltak. Dette støtter NKS. Vold og overgrep er tydelige folkehelseutfordringer, som rammer særlig kvinner. NKS mener det er riktig å synliggjøre vold og overgrep som en folkehelseutfordring, samt å knytte folkehelsearbeidet og arbeidet med å forebygge vold og overgrep tettere sammen. Vi mener en synliggjøring i lovverket kan bidra til dette. I høringsnotatet og loven er ikke kjønnsperspektivet inkludert i det som handler om vold og overgrep. NKS stiller spørsmål om hvorvidt dette burde tas inn. Kvinner rammes i langt større grad enn menn av seksualisert vold og voldtekt. Den grove og gjentakende partnervolden rammer også betydelig flere kvinner enn menn. Menn er i klart flertall blant de som utøver vold, både mot kvinner og menn. NKS mener at det å ha kjønnsperspektivet med seg i arbeidet med vold og overgrep er nødvendig for at folkehelseiltakene og –politikken skal ha best mulig effekt.

Departementet har også vurdert å inkludere rasisme som et aktuelt tiltaksområde etter §7. Personer som opplever rasisme og diskriminering, rapporterer om mer psykiske plager enn de som ikke gjør det. Diskriminering kan også få konsekvenser for den fysiske helsen¹⁵. I tillegg til befolkningen med innvandrerbakgrunn, rapporteres det om rasisme rettet mot urfolk og nasjonale minoriteter. Departementet ber om innspill på om rasisme bør omtales som et tiltaksområde etter folkehelseloven §7. Dette støttes også av NKS.

Særlig hensyn til eldre

I dagens samfunn opplever mange eldre aldersdiskriminering gjennom omtale av eldre som en byrde, og det kan gi opplevelsen av ikke å være et fullverdig menneske. Funn viser til et kulturelt ubehag overfor aldring, og at aldring anses som frastøtende. Det kan bidra til å

etablere feilaktige og fordomsfulle oppfatninger av eldre mennesker. Mange fagfolk og forskere uttaler at vi må tenke nytt om alder i vårt samfunn. Dette krever bl.a. endring i språk med negativ betoning. Fra ord som: forgubbing, eldrebølge og gått ut på dato, til erfaringskompetanse, verdiskaping og muligheter. Kvinneliv og kvinnehelse er tett forbundet, og mange kvinner sjonglerer en rekke ulike roller, partner, mor, søster, pårørende og venninne. Mange kvinner er også omsorgsgivere og støttepersoner for personer i og utenfor egen husholdning. Ikke uventet kan det være utfordrende å få de ulike livsrollene til å gå i hop. Dette kan 'sette seg' i kvinnekroppen og gi ulike helseplager i eldre år. Kvinner lever lenger enn menn, men har færre friske leveår. 80% av de som er innlagt på sykehjem er kvinner og over 90% av de som jobber i eldreomsorg er også kvinner. Med økende alder øker risikoen for kroniske sykdommer, nedsatt funksjonsevne og skrøpeligheit. Flere eldre kvinner vil gi samfunnsmessige utfordringer over hele verden, og eldre kvinners sin helse og funksjon vil bli stadig viktigere i et folkehelseperspektiv. NKS vil understreke viktigheten av å ha med seg dette perspektivet inn i folkehelsearbeidet og ber departementet vurdere om loven bør ha noen formuleringer om særlig fokus på Eldres situasjon.

Kunnskapsinnhenting

Det gjøres i dag mye viktig arbeid med å innhente kunnskap som legges til grunn for folkehelsearbeidet. I lovforslaget understrekes helseforetakenes rolle som kunnskapsleverandør om befolkningens helsetilstand. NKS mener det er positivt med et godt kunnskapsgrunnlag, men vil understreke viktigheten av at det finnes kunnskap og statistikk som er kjønnet. Uten et kjønnsperspektiv i kunnskapsgrunnlaget vil det også bli vanskelig å fatte tiltak som treffer godt og hensyntar ulikheter i de helseutfordringene kvinner og menn møter.

Pårørendeperspektiv

Det å være pårørende er en ekstra belastning og vi vet at voksne pårørende har dårligere helse enn andre foreldre. Vi vet også at barn, ungdom og unge voksne som er pårørende oppgir å ha dårligere psykisk helse enn sine jevnaldrende. I Riksrevisjonens gjennomgang av det offentlige folkehelsearbeidet fra 2014–2015 rapporterte over 50 prosent av kommunene psykisk helse var blant deres største folkehelseutfordringer. NKS mener det er viktig å se pårørendebelastning i sammenheng med psykisk helse og ber om at dette perspektivet tas med videre i arbeidet med loven.

Hensynet til barns beste, og å vurdere situasjonen for den samiske befolkningen

Regjeringen foreslår å ta inn hensynet til barns beste samt å gi et særskilt ansvar for å vurdere situasjonen for den samiske befolkningen der det er relevant. Det bes om innspill på disse to tiltakene. NKS støtter å ta inn begge hensynene i loven.

Ressurser til folkehelsearbeidet

Folkehelseloven pålegger alle forvaltningsnivåer et ansvar for folkehelsearbeidet. NKS er bekymret for at en trang økonomi vil være et hinder for folkehelsearbeidet og ber om at kravene i loven sees i sammenheng med ressursene til kommunene, fylkeskommunene og helseforetakene.

NKS har mange frivillige og aktiviteter over hele landet. Våre frivillige erfarer at en stadig trangere kommuneøkonomi er krevende for både ansatte og innbyggere. Som frivillige organisasjon samarbeider vi godt med mange kommuner, men våre frivillige melder også at enkelte kommuner ber de frivillige strekke seg stadig lenger grunnet en presset økonomi. Folkehelseloven har en egen paragraf om samarbeid med frivillige. NKS støtter at dette er en del av loven. Imidlertid vil vi påpeke at en trang og krevende kommuneøkonomi, også kan utfordre samarbeidet med de frivillige og ber om at departementet tar med seg dette videre.

Vennlig hilsen

Malin Stensønes, generalsekretær
Norske Kvinners Sanitetsforening